

ΟΔΗΓΙΑ 2004/113/ΕΚ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

της 13ης Δεκεμβρίου 2004

για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη:

τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, και ιδίως το άρθρο 13, παράγραφος 1,

την πρόταση της Επιτροπής,

τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ⁽¹⁾,τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής ⁽²⁾,τη γνώμη της Επιτροπής των Περιφερειών ⁽³⁾,

Εκτιμώντας τα εξής:

(1) Σύμφωνα με το άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ένωση βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές για όλα τα κράτη μέλη, και σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.

(2) Η ισότητα ενώπιον του νόμου και η προστασία όλων των ατόμων έναντι των διακρίσεων αποτελεί οικουμενικό δικαίωμα που αναγνωρίζεται από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων εις βάρος των γυναικών, τη Διεθνή Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων, τα Σύμφωνα των Ηνωμένων Εθνών για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα και από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που έχουν υπογραφεί από όλα τα κράτη μέλη.

(3) Είναι σημαντικό η απαγόρευση των διακρίσεων να σέβεται άλλα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας του ιδιωτικού και του οικογενειακού βίου και των συναλλαγών που διεξάγονται στο πλαίσιο αυτό, καθώς και της θρησκευτικής ελευθερίας.

(4) Η ισότητα ανδρών και γυναικών αποτελεί θεμελιώδη αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα άρθρα 21 και 23 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαγορεύουν όλες τις διακρίσεις λόγω φύλου και απαιτούν την εξασφάλιση της ισότητας ανδρών και γυναικών σε όλους τους τομείς.

(5) Το άρθρο 2 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θεωρεί την προώθηση της ισότητας ως μία από τις ουσιαστικές αποστολές της Κοινότητας. Παρομοίως, στο άρθρο 3, παράγραφος 2 της Συνθήκης αναφέρεται ότι η Κοινότητα επιδιώκει να εξαλειφθούν οι ανισότητες και να προαχθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών σε όλες τις δραστηριότητές της.

(6) Στην ανακοίνωσή της σχετικά με την Ατζέντα κοινωνικής πολιτικής, η Επιτροπή εξήγγειλε την πρόθεσή της να υποβάλει πρόταση οδηγίας σχετικά με τις διακρίσεις λόγω φύλου εκτός της αγοράς εργασίας. Η πρόταση αυτή συνάδει πλήρως με την απόφαση 2001/51/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2000, για τη θέσπιση προγράμματος κοινοτικής δράσης σχετικά με την κοινοτική στρατηγική για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών (2001-2005) ⁽⁴⁾, που καλύπτει όλες τις κοινοτικές πολιτικές και αποσκοπεί στην προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, με την προσαρμογή των πολιτικών αυτών και την εφαρμογή στην πράξη μέτρων για τη βελτίωση της κατάστασης των ανδρών και των γυναικών στην κοινωνία.

(7) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στη σύνοδό του στη Νίκαια, στις 7 και 9 Δεκεμβρίου του 2000, κάλεσε την Επιτροπή να ενισχύσει τα δικαιώματα που συνδέονται με την ισότητα, θεσπίζοντας πρόταση οδηγίας για την προώθηση της ισότητας των φύλων σε τομείς άλλους από την απασχόληση και τις επαγγελματικές δραστηριότητες.

⁽¹⁾ Γνώμη η οποία διατυπώθηκε στις 30 Μαρτίου 2004 (δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα).

⁽²⁾ ΕΕ C 241 της 28.9.2004, σ. 44.

⁽³⁾ ΕΕ C 121 της 30.4.2004, σ. 27.

⁽⁴⁾ ΕΕ L 17 της 19.1.2001, σ. 22.

- (8) Η Κοινότητα έχει θεσπίσει μια σειρά νομικών μέσων για την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου στην αγορά εργασίας. Τα εν λόγω μέσα έχουν καταδείξει την αξία της νομοθεσίας στην καταπολέμηση των διακρίσεων.
- (9) Οι διακρίσεις λόγω φύλου, συμπεριλαμβανομένης της παρενόχλησης και της σεξουαλικής παρενόχλησης, συμβαίνουν και σε τομείς εκτός της αγοράς εργασίας. Οι διακρίσεις αυτές μπορούν να είναι εξίσου επιβλαβείς, εφόσον λειτουργούν ως φραγμός στην πλήρη και επιτυχημένη ένταξη των ανδρών και των γυναικών στην οικονομική και την κοινωνική ζωή.
- (10) Τα προβλήματα είναι ιδιαίτερα εμφανή όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών. Συνεπώς, οι διακρίσεις λόγω φύλου θα πρέπει να προληφθούν και να εξαλειφθούν από τον εν λόγω τομέα. Όπως και στην περίπτωση της οδηγίας 2000/43/EK του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως της φυλετικής ή εθνικής τους καταγωγής⁽¹⁾, ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα με τη θέπιση κοινοτικής νομοθεσίας.
- (11) Η εν λόγω νομοθεσία θα πρέπει να απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φύλου όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών. Ως αγαθά εκλαμβάνονται εκείνα που εμπίπτουν στις διατάξεις της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, οι οποίες αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Ως υπηρεσίες εκλαμβάνονται εκείνες που εμπίπτουν στο άρθρο 50 της εν λόγω Συνθήκης.
- (12) Για να προληφθούν οι διακρίσεις λόγω φύλου, η παρούσα οδηγία θα πρέπει να ισχύει τόσο για τις άμεσες όσο και τις έμμεσες διακρίσεις. Άμεσες διακρίσεις υφίστανται μόνο σε περίπτωση λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης ενός προσώπου, λόγω φύλου, σε σχέση με άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση. Συνεπώς, παραδείγματος χάριν, οι διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών στην παροχή υγειονομικών υπηρεσιών, οι οποίες οφείλονται στις σωματικές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών, δεν αφορούν ανάλογες καταστάσεις και δεν συνιστούν, επομένως, διάκριση.
- (13) Η απαγόρευση των διακρίσεων θα πρέπει να ισχύει για πρόσωπα τα οποία παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες τα οποία διατίθενται στο κοινό και τα οποία προσφέρονται εκτός του τομέα του ιδιωτικού και του οικογενειακού βίου και των συναλλαγών που διεξάγονται στο πλαίσιο αυτό. Δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται στο περιεχόμενο των μέσων μαζικής ενημέρωσης ή της διαφήμισης ούτε στη δημόσια ή ιδιωτική εκπαίδευση.
- (14) Όλα τα άτομα απολαύουν την ελευθερία σύναψης συμβάσεων, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας επιλογής αντι-
- συμβαλλομένου. Άτομο το οποίο παρέχει αγαθό ή υπηρεσία μπορεί να έχει διάφορους υποκειμενικούς λόγους για την επιλογή αντισυμβαλλομένου. Εφόσον η επιλογή αντισυμβαλλομένου δεν βασίζεται στο φύλο του ατόμου, η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να θίγει την ελευθερία του ατόμου για την επιλογή αντισυμβαλλομένου.
- (15) Υπάρχουν ήδη πλείονα ισχύοντα νομικά μέσα για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα απασχόλησης και επαγγελματικής δραστηριότητας. Ωστόσο, η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να ισχύει στον τομέα αυτόν. Το αυτό σκεπτικό ισχύει για τις μη μισθωτές δραστηριότητες στο βαθμό που καλύπτονται από ισχύοντα νομικά μέσα. Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να ισχύει μόνο για ασφαλίσεις και συντάξεις οι οποίες είναι ιδιωτικές, συνάπτονται σε εκούσια βάση και είναι ανεξάρτητες από τη σχέση εργασίας.
- (16) Η διαφορετική μεταχείριση μπορεί να είναι αποδεκτή μόνο εφόσον δικαιολογείται από θεμιτό σκοπό. Ο θεμιτός σκοπός μπορεί, παραδείγματος χάριν, να συνίσταται στην προστασία θυμάτων βίας σεξουαλικής φύσεως (σε περιπτώσεις όπως η ίδρυση εστιών διαμονής μόνο για άτομα του ενός φύλου), σε λόγους προστασίας του ιδιωτικού βίου και της αξιοπρέπειας (σε περιπτώσεις όπως η παροχή τμήματος της κατοικίας ορισμένου προσώπου για σκοπούς στέγασης), στην προαγωγή της ισότητας των φύλων ή των συμφερόντων ανδρών ή γυναικών (παραδείγματος χάριν σώματα ειλεοντών μόνων του ενός φύλου), στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι (σε περιπτώσεις συμμετοχής σε ιδιωτικές λέσχες μόνο για άτομα του ενός φύλου), και στην οργάνωση αθλητικών δραστηριοτήτων (παραδείγματος χάριν αθλητικές εκδηλώσεις για άτομα μόνων του ενός φύλου). Οιοσδήποτε περιορισμός θα πρέπει, ωστόσο, να είναι σκόπιμος και αναγκαίος σύμφωνα με τα κριτήρια που απορρέουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- (17) Η αρχή της ίσης μεταχείρισης στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες δεν απαιτεί να παρέχονται πάντα διευκολύνσεις σε άνδρες και γυναίκες σε κοινή βάση, εφόσον δεν παρέχονται υπό ευνοϊκότερους όρους μόνο στα άτομα του ενός φύλου.
- (18) Η χρήση αναλογιστικών δεδομένων με βάση το φύλο είναι ευρέως διαδεδομένη κατά την παροχή ασφαλιστικών και άλλων συναφών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Προκειμένου να εξασφαλισθεί η ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών, η χρήση του φύλου ως αναλογιστικού παράγοντα δεν θα πρέπει να οδηγεί σε διαφορές μεταξύ ατομικών ασφαλιστών και παροχών. Για να αποφευχθεί η απότομη προσαρμογή της αγοράς, η εφαρμογή του κανόνα αυτού θα πρέπει να ισχύει μόνον για τα νέα συμβόλαια που συνάπτονται μετά την ημερομηνία μεταφοράς της παρούσας οδηγίας στο εθνικό δίκαιο.

(¹) ΕΕ L 180 της 19.7.2000, σ. 22.

- (19) Ορισμένες κατηγορίες κινδύνου μπορούν να διαφέρουν ανάλογα με το φύλο. Σε μερικές περιπτώσεις, το φύλο είναι μεν ένας αλλά όχι αναγκαστικά ο μοναδικός αποφασιστικός παράγοντας στην αξιολόγηση των ασφαλιζόμενων κινδύνων. Για τα συμβόλαια τα οποία ασφαλίζουν αυτού του είδους τους κινδύνους, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν να επιτρέπουν εξαιρέσεις από τον κανόνα των ασφαλιστρών και παροχών ανεξαρτήτως φύλου, εφόσον μπορούν να εξασφαλίζουν ότι τα αναλογιστικά και στατιστικά δεδομένα στα οποία βασίζονται οι υπολογισμοί είναι αξιόπιστα, ενημερώνονται τακτικά και είναι διαθέσιμα στο κοινό. Εξαιρέσεις επιτρέπονται μόνο όταν η εθνική νομοθεσία δεν έχει ήδη καθιερώσει τον ενιαίο κανόνα ανεξαρτήτως φύλου. Πέντε έτη μετά τη μεταφορά της παρούσας οδηγίας στο εθνικό δίκαιο, τα κράτη μέλη θα πρέπει να επανεξετάσουν εάν οι εξαιρέσεις αυτές εξακολουθούν να αιτιολογούνται, λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πρόσφατα αναλογιστικά και στατιστικά δεδομένα και έκθεση της Επιτροπής, η οποία υποβάλλεται τρία έτη μετά την ημερομηνία μεταφοράς της παρούσας οδηγίας στο εθνικό δίκαιο.
- (20) Η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση των γυναικών λόγω εγκυμοσύνης και μητρότητας θα πρέπει να θεωρείται ως μορφή άμεσης διάκρισης λόγω φύλου και, επομένως, να απαγορεύεται στον τομέα των ασφαλιστικών και συναφών χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Τα έξοδα λόγω κινδύνων εγκυμοσύνης και μητρότητας δεν θα πρέπει, επομένως, να καταλογίζονται στα μέλη του ενός φύλου μόνον.
- (21) Τα άτομα που έχουν υποστεί διακρίσεις λόγω φύλου θα πρέπει να διαθέτουν επαρκή μέσα νομικής προστασίας. Προκειμένου να υπάρχει ένα πιο αποτελεσματικό επίπεδο προστασίας, οι ενώσεις, οι οργανώσεις και άλλες νομικές οντότητες θα πρέπει επίσης να δύνανται να κινηθούν διαδικασίες, όπως τις ορίζουν τα κράτη μέλη, είτε εξ' ονόματος κάποιου θύματος είτε προς υποστήριξή του, υπό την επιφύλαξη των εθνικών δικονομικών κανόνων όσον αφορά την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση ενώπιον των δικαστηρίων.
- (22) Όταν υπάρχει εκ πρώτης όψεως διακριτική μεταχείριση, οι κανόνες περί βάρους της απόδειξης θα πρέπει να προσαρμόζονται και, προκειμένου να εφαρμόζεται αποτελεσματικά η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το βάρος της απόδειξης θα πρέπει να μεταφέρεται στον εναγόμενο εφόσον προσάγονται αποδείξεις μιας τέτοιας διακριτικής μεταχείρισης.
- (23) Η αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης απαιτεί κατάλληλη δικαστική προστασία έναντι αντιποίνων.
- (24) Τα κράτη μέλη, προκειμένου να προαγάγουν την αρχή της ίσης μεταχείρισης, θα πρέπει να ενθαρρύνουν το διάλογο με τους σχετικούς φορείς, οι οποίοι έχουν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και πρακτική, έννομο συμφέρον να συμβάλουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών.
- (25) Η προστασία έναντι διακρίσεων λόγω φύλου θα πρέπει να ενισχυθεί με την ίδρυση οργανισμού ή οργανισμών σε κάθε κράτος μέλος, αρμόδιων για την ανάλυση των σχετικών προβλημάτων, τη μελέτη δυνατών λύσεων και την παροχή συγκεκριμένης υποστήριξης προς τα θύματα. Ο εν λόγω οργανισμός ή οργανισμοί μπορούν να είναι ίδιοι με εκείνους που είναι υπεύθυνοι σε εθνικό επίπεδο για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή τη διασφάλιση των ατομικών δικαιωμάτων ή την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.
- (26) Η παρούσα οδηγία ορίζει ελάχιστες απαιτήσεις, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν ευνοϊκότερες διατάξεις. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν θα πρέπει να χρησιμεύσει ως δικαιολογία για ενδεχόμενη οπισθοδρόμηση σε σχέση με την κατάσταση η οποία επικρατεί σήμερα στα κράτη μέλη.
- (27) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προβλέπουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις στις περιπτώσεις αθέτησης των υποχρεώσεων στο πλαίσιο της παρούσας οδηγίας.
- (28) Δεδομένου ότι οι στόχοι της παρούσας οδηγίας, και κυρίως η εξασφάλιση κοινού υψηλού επιπέδου προστασίας από τις διακρίσεις σε όλα τα κράτη μέλη, δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και, συνεπώς, μπορούν, λόγω της κλίμακας και των αποτελεσμάτων της δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο, η Κοινότητα μπορεί να λάβει μέτρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, του άρθρου 5 της Συνθήκης. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, του ίδιου άρθρου, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα όρια που είναι αναγκαία για την επίτευξη των στόχων αυτών,
- (29) Σύμφωνα με την παράγραφο 34 της Διοργανικής Συμφωνίας για τη βελτίωση της νομοθεσίας⁽¹⁾, τα κράτη μέλη παροτρύνονται να καταρτίσουν, προς ίδια χρήση και προς όφελος της Κοινότητας, τους δικούς τους πίνακες, οι οποίοι αποτυπώνουν, στο μέτρο του δυνατού, την αντιστοιχία της παρούσας οδηγίας με τα μέτρα μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο, και να τους δημοσιοποιήσουν,

(1) ΕΕ C 321 της 31.12.2003, σ. 1.

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να καθιερώσει ένα πλαίσιο για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών, με σκοπό να εφαρμόζεται ουσιαστικά στα κράτη μέλη η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών.

Άρθρο 2

Ορισμοί

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

- α) «άμεσες διακρίσεις»: όταν σε ένα πρόσωπο επιφυλάσσεται, λόγω του φύλου του, μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα τύχει ένα άλλο πρόσωπο, σε ανάλογη κατάσταση,
- β) «έμμεσες διακρίσεις»: όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να θέσει σε μειονεκτική θέση πρόσωπα του ενός φύλου σε σχέση με πρόσωπα του άλλου φύλου, εκτός εάν αυτή η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξης του σκοπού αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία,
- γ) «παρενόχληση»: όταν εκδηλώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά συνδεδεμένη με το φύλο ενός προσώπου, με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, ταπεινωτικού, εξευτελιστικού ή επιθετικού περιβάλλοντος,
- δ) «σεξουαλική παρενόχληση»: κάθε μορφή ανεπιθύμητης συμπεριφοράς είτε προφορική ή όχι είτε με πράξεις σεξουαλικού χαρακτήρα με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου, και, ιδίως, τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, ταπεινωτικού, εξευτελιστικού ή επιθετικού περιβάλλοντος.

Άρθρο 3

Πεδίο εφαρμογής

1. Εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που ανατίθενται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα

τα οποία παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες που διατίθενται στο κοινό ανεξάρτητα από το ενδιαφερόμενο πρόσωπο τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων οργανισμών, και που προσφέρονται εκτός του τομέα του ιδιωτικού και του οικογενειακού βίου και των συναλλαγών που διεξάγονται στο πλαίσιο αυτό.

2. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει την ελευθερία του ατόμου να επιλέγει αντισυμβαλλόμενο, εφόσον η επιλογή αντισυμβαλλομένου από το άτομο δεν γίνεται με βάση το φύλο.

3. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στην εκπαίδευση ούτε στο περιεχόμενο των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της διαφήμισης.

4. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε θέματα απασχόλησης και επαγγελματικής δραστηριότητας. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται για τις μη μισθωτές δραστηριότητες, εφόσον τα θέματα αυτά καλύπτονται από άλλες κοινοτικές νομοθετικές πράξεις.

Άρθρο 4

Αρχή της ίσης μεταχείρισης

1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σημαίνει ότι:

α) δεν πρέπει να υπάρχουν άμεσες διακρίσεις λόγω φύλου, συμπεριλαμβανομένης της λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης των γυναικών λόγω εγκυμοσύνης και μητρότητας,

β) δεν πρέπει να υπάρχουν έμμεσες διακρίσεις λόγω φύλου.

2. Η παρούσα οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη ευνοϊκότερων διατάξεων σχετικά με την προστασία των γυναικών όσον αφορά την εγκυμοσύνη και τη μητρότητα.

3. Η παρενόχληση και η σεξουαλική παρενόχληση κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας θεωρούνται ως διάκριση λόγω φύλου και, συνεπώς, απαγορεύονται. Το γεγονός ότι ένα άτομο απορρίπτει ή ανέχεται τέτοιου είδους συμπεριφορά δεν μπορεί να χρησιμοποιείται ως βάση για τη λήψη απόφασης που επηρεάζει το εν λόγω άτομο.

4. Η ενθάρρυνση για την άσκηση άμεσων ή έμμεσων διακρίσεων λόγω φύλου θεωρείται ως διάκριση κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας.

5. Η παρούσα οδηγία δεν αποκλείει τη διαφορετική μεταχείριση, εάν η παροχή αγαθών ή υπηρεσιών αποκλειστικά ή πρωτίστως σε άτομα του ενός φύλου αιτιολογείται από θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξης του σκοπού αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

Άρθρο 5

Αναλογιστικοί παράγοντες

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η χρήση του φύλου, σε όλα τα νέα συμβόλαια που συνάπτονται μετά τις 21 Δεκεμβρίου 2007 το αργότερο, ως συντελεστή για τον υπολογισμό των ασφαλιστρών και παροχών για σκοπούς ασφαλιστικών και άλλων συναφών χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, δεν οδηγεί σε διαφορές μεταξύ των ατομικών ασφαλιστρών και παροχών.

2. Παρά την παράγραφο 1, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν πριν από τις 21 Δεκεμβρίου 2007, να επιτρέπουν αναλογιστικές διαφορές μεταξύ των ατομικών ασφαλιστρών και παροχών των ασφαλιζομένων όταν η χρήση του φύλου είναι καθοριστικός παράγοντας στην αξιολόγηση του κινδύνου βάσει σημαντικών και αξιόπιστων αναλογιστικών και στατιστικών δεδομένων. Τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή και εξασφαλίζουν τη συλλογή, δημοσίευση και τακτική ενημέρωση αξιόπιστων δεδομένων σχετικών με τη χρήση του φύλου ως καθοριστικού αναλογιστικού συντελεστή. Τα εν λόγω κράτη μέλη επανεξετάζουν την απόφασή τους πέντε έτη μετά τις 21 Δεκεμβρίου 2007, λαμβάνοντας υπόψη την έκθεση της Επιτροπής που αναφέρεται στο άρθρο 16, και διαβιβάζουν τα αποτελέσματα της επανεξέτασης αυτής στην Επιτροπή.

3. Εν πάση περιπτώσει, τα έξοδα εγκυμοσύνης και μητρότητας δεν οδηγούν σε διαφορές μεταξύ των ατομικών ασφαλιστρών και παροχών.

Τα κράτη μέλη δύνανται να αναβάλλουν την εφαρμογή των μέτρων που είναι αναγκαία για τη συμμόρφωση με την παρούσα παράγραφο έως δύο έτη μετά τις 21 Δεκεμβρίου 2007, το αργότερο. Σε αυτή την περίπτωση, τα εν λόγω κράτη μέλη ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή.

Άρθρο 6

Θετική δράση

Προκειμένου να διασφαλίζεται στην πράξη η πλήρης ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν ειδικά μέτρα για την πρόληψη ή την αντιστάθμιση μειονεκτημάτων που συνδέονται με το φύλο.

Άρθρο 7

Ελάχιστες απαιτήσεις

1. Τα κράτη μέλη δύνανται να θεσπίζουν ή να διατηρούν ευνοϊκότερες διατάξεις για την προστασία της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών από αυτές που καθορίζει η παρούσα οδηγία.

2. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να αποτελέσει λόγο για τη μείωση του επιπέδου προ-

στασίας από τις διακρίσεις που παρέχεται ήδη από τα κράτη μέλη στους τομείς που καλύπτει η παρούσα οδηγία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΕΝΔΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Άρθρο 8

Υπεράσπιση των δικαιωμάτων

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι κάθε πρόσωπο, το οποίο θεωρεί ότι έχει ζημιωθεί λόγω της μη τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ακόμη και εάν έχει λήξει η σχέση στο πλαίσιο της οποίας εικάζεται ότι σημειώθηκε η διάκριση, έχει πρόσβαση σε δικαστικές ή/και διοικητικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανόμενων, όπου κρίνεται ενδεδειγμένο, διαδικασιών συμβιβασμού, με σκοπό την επιβολή της τήρησης των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα οδηγία.

2. Τα κράτη μέλη εισάγουν στην εθνική έννομη τάξη τους τα μέτρα που απαιτούνται για να εξασφαλίζεται η πραγματική και αποτελεσματική αποζημίωση ή αποκατάσταση, σύμφωνα με τον τρόπο που αυτά ορίζουν, όσον αφορά την απώλεια ή τη ζημία που υπέστη ένα πρόσωπο λόγω διακρίσεων κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, με τρόπο αποτρεπτικό και αναλογικό σε σχέση με την επελθούσα ζημία. Ο καθορισμός εκ των προτέρων ανώτατου ορίου δεν περιορίζει την εν λόγω αποζημίωση ή αποκατάσταση.

3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι ενώσεις, οργανώσεις ή άλλες νομικές οντότητες, οι οποίες έχουν, σύμφωνα με τα κριτήρια του εθνικού τους δικαίου, έννομο συμφέρον να μεριμνούν για την τήρηση των διατάξεων της παρούσας οδηγίας, μπορούν να κινήσουν, είτε εξ ονόματος του ενάγοντος είτε προς υποστήριξή του, και με την έγκρισή του, κάθε δικαστική ή/και διοικητική διαδικασία η οποία προβλέπεται για την επιβολή της τήρησης των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα οδηγία.

4. Οι παράγραφοι 1 και 3 ισχύουν υπό την επιφύλαξη των εθνικών διατάξεων περί των προθεσμιών άσκησης αγωγής σε σχέση με την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 9

Βάρος της απόδειξης

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με το εθνικό δικαστικό τους σύστημα, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι, όταν ένα πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης εκθέτει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά, από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

2. Η παράγραφος 1 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ευνοϊκότερους για τους ενάγοντες κανόνες σχετικά με την απόδειξη.

3. Η παράγραφος 1 δεν ισχύει για τις ποινικές διαδικασίες.

4. Οι παράγραφοι 1, 2 και 3 ισχύουν επίσης για κάθε διαδικασία που κινείται σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 3.

5. Τα κράτη μέλη δεν απαιτείται να εφαρμόζουν την παράγραφο 1 σε διαδικασίες κατά τις οποίες εναπόκειται στο δικαστήριο ή σε άλλη αρμόδια αρχή να διερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης.

Άρθρο 10

Προστασία έναντι αντιποίνων

Τα κράτη μέλη εισάγουν στην εθνική έννομη τάξη τους τα απαιτούμενα μέτρα προστασίας των προσώπων από τυχόν δυσμενή μεταχείριση ή δυσμενείς επιπτώσεις, ως αντίδραση σε καταγγελία ή δικαστική διαδικασία που αποσκοπεί στην επιβολή της συμμόρφωσης με την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 11

Διάλογος με τους σχετικούς φορείς

Τα κράτη μέλη, προκειμένου να προαγάγουν την αρχή της ίσης μεταχείρισης, ενθαρρύνουν το διάλογο με τους σχετικούς φορείς, οι οποίοι έχουν, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο και πρακτική, έννομο συμφέρον να συμβάλλουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Άρθρο 12

1. Τα κράτη μέλη ορίζουν έναν ή περισσότερους οργανισμούς, προβαίνοντας σε όλες τις απαραίτητες ρυθμίσεις, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την προώθηση, την ανάλυση, τον έλεγχο και την υποστήριξη της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων χωρίς διακρίσεις λόγω φύλου. Αυτοί οι οργανισμοί μπορούν να αποτελούν τμήμα οργάνων επιφορτισμένων, σε εθνικό επίπεδο, με την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή με τη διασφάλιση των ατομικών δικαιωμάτων ή με την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε στις αρμοδιότητες των οργανισμών που αναφέρονται στην παράγραφο 1 να περιλαμβάνονται τα εξής:

α) η παροχή ανεξάρτητης βοήθειας στα θύματα διακρίσεων ούτως ώστε να προωθούνται οι καταγγελίες τους περί διακρίσεων, με

την επιφύλαξη των δικαιωμάτων των θυμάτων, των ενώσεων, οργανώσεων και άλλων νομικών οντοτήτων που αναφέρονται στο άρθρο 8, παράγραφος 3,

β) η διενέργεια ανεξάρτητων ερευνών σχετικά με τις διακρίσεις,

γ) η δημοσίευση ανεξάρτητων εκθέσεων και η διατύπωση συστάσεων σχετικά με όλα τα ζητήματα που συνδέονται με τις διακρίσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 13

Συμμόρφωση

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να εξασφαλίζουν ότι τηρείται η αρχή της ίσης μεταχείρισης όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, και, ιδίως, ότι:

α) καταργείται κάθε νομοθετική, κανονιστική και διοικητική διάταξη που αντιβαίνει στην αρχή της ίσης μεταχείρισης,

β) κηρύσσονται ή είναι δυνατό να κηρυχθούν άκυρες ή τροποποιούνται οποιεσδήποτε συμβατικές διατάξεις, εσωτερικοί κανονισμοί επιχειρήσεων ή καταστατικά κερδοσκοπικών ή μη κερδοσκοπικών ενώσεων αντιβαίνουν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 14

Κυρώσεις

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν κανόνες για τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε περιπτώσεις παραβίασης των εθνικών διατάξεων που θεσπίζονται κατ'εφαρμογή της παρούσας οδηγίας και λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίζουν την εφαρμογή τους. Οι κυρώσεις, οι οποίες μπορεί να προβλέπονται και την καταβολή αποζημίωσης στο θύμα, πρέπει να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές. Τα κράτη μέλη κοινοποιούν τις διατάξεις αυτές στην Επιτροπή έως τις 21 Δεκεμβρίου 2007, το αργότερο. Κοινοποιούν επίσης στην Επιτροπή αμελλητί κάθε τυχόν μεταγενέστερη τροποποίησή τους.

Άρθρο 15

Διάχυση πληροφοριών

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι διατάξεις που θεσπίζονται κατ'εφαρμογή της παρούσας οδηγίας καθώς και οι ήδη ισχύουσες σχετικές διατάξεις να τίθενται υπόψη των ενδιαφερομένων με κάθε πρόσφορο μέσο, σε ολόκληρη την επικράτεια τους.

Άρθρο 16**Εκθέσεις**

1. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, το αργότερο έως τις 21 Δεκεμβρίου 2009, και, εν συνεχεία, κάθε πέντε έτη.

Η Επιτροπή καταρτίζει συνοπτική έκθεση η οποία περιλαμβάνει επανεξέταση των τρεχουσών πρακτικών των κρατών μελών σε σχέση με το άρθρο 5 όσον αφορά τη χρήση του φύλλου ως συντελεστή στον υπολογισμό των ασφαλιστρών και παροχών. Η έκθεση αυτή υποβάλλεται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, το αργότερο μέχρι τις 21 Δεκεμβρίου 2010. Η έκθεση της Επιτροπής συνοδεύεται, κατά περίπτωση, από προτάσεις τροποποίησης της παρούσας οδηγίας.

2. Η έκθεση της Επιτροπής λαμβάνει υπόψη τις απόψεις των σχετικών φορέων.

Άρθρο 17**Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο**

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία μέχρι τις 21 Δεκεμβρίου 2007, το αργότερο. Ανακοινώνουν αμέσως στην Επιτροπή το κείμενο των εν λόγω διατάξεων.

Οι διατάξεις αυτές, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, αναφέρονται στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από την αναφορά αυτή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Ο τρόπος της αναφοράς καθορίζεται από τα κράτη μέλη.

2. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιαστών διατάξεων εσωτερικού δικαίου, τις οποίες θεσπίζουν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία.

Άρθρο 18**Έναρξη ισχύος**

Η παρούσα οδηγία τίθεται σε ισχύ την ημέρα της δημοσίευσής της στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

Άρθρο 19**Αποδέκτες**

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.

Έγινε στις Βρυξέλλες, στις 13 Δεκεμβρίου 2004.

Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

B. R. BOT